

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ОСВІТА У ХХІ СТОЛІТТІ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Випуск 2

*Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
“Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті:
соціалізація та соціальна адаптація особистості”,
м. Київ, МАУП, 14 травня 2010 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2011

Редакційна колегія:

Подолька А. М., д-р юрид. наук — головний редактор

Туриніна О. Л., канд. психол. наук, проф. — відповідальний редактор

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку / МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім О-72 “Персонал”, 2010 —

Вип. 2 : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: соціалізація та соціальна адаптація особистості”, м. Київ, МАУП, 14 трав. 2010 р. / редкол. : А. М. Подолька (голов. ред.), О. Л. Туриніна (відп. ред.). — 2011. — 208 с. : іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику подано статті учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ ст.: соціалізація та соціальна адаптація особистості”, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — розвитку освіти в Україні. Статті охоплюють широкий діапазон наукових досліджень українських учених.

Для науковців, освітян, державних службовців, політиків, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком української освіти.

ББК 74.04(4УКР)я43

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2011
- © ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2011

ЗМІСТ

К. В. Корсак

*Альтруїзм — найвища цінність освіти
і виховання у XXI столітті.....* 5

М. П. Лукашевич

*Соціологія соціальної роботи:
дослідницькі можливості проблем
соціалізації людей з особливими
потребами.....* 11

Ю. М. Сафонов

*Стандартизація освіти як складова
інноваційно-прогресивного впливу
на підготовку студентів фахових
спеціальностей.....* 16

М. І. Рудакевич

*Шляхи та умови розвитку творчого
мислення студентів вищого
навчального закладу.....* 18

К. І. Приходченко

*Шляхи та умови розвитку професійних
якостей педагога.....* 20

Л. Б. Шостак

*Бізнес-освіта в Україні: проблеми
і перспективи розвитку.....* 24

Н. М. Чернуха

*На шляху до толерантності
та взаєморозуміння як пріоритетних
складових соціальної самореалізації
сучасної молоді.....* 30

О. В. Баєва

*Система вищої освіти в США:
державно-громадські засади
управління.....* 34

П. Валла, В. В. Мироненко,

І. Г. Саєвич

Евтифроніка та її завдання..... 39

О. М. Рудакевич

*Студентські дебати як ефективний
засіб формування політичної
культури молоді.....* 43

В. П. Савельєв

*Кризові явища в системі вищої освіти
України та деякі шляхи їх подолання.....* 45

Ф. М. Медвідь

*Сучасний український виховний ідеал
в умовах необхідності зміцнення
національної єдності.....* 51

І. М. Найдьонов

*Інтерактивне навчання в системі
підготовки менеджера освітніх
організацій.....* 56

Т. І. Науменко

*Використання комп'ютера
в дошкільному закладі в період
адаптації дітей раннього віку.....* 61

Л. І. Романовська

*Соціальна робота в Україні в контексті
системного підходу.....* 66

В. В. Шконда

*Синергетика в образовательной
деятельности.....* 72

В. В. Токар

*Ціннісні пріоритети освіти в контексті
посткризової мобілізаційно-інноваційної
моделі співрозвитку України.....* 74

Л. О. Згала-Лозинська

*Особливості активізації процесу
навчання студентів із застосуванням
інтернет-технологій.....* 78

В. А. Гапоненко

*Напрями підвищення рівня викладання
політичної науки в Україні.....* 82

В. М. Колтаков

*Проблема поняттєво-категоріального
апарату в педагогіці розвитку.....* 87

С. В. Капанов

*К вопросу мониторинга здоровья студентов
и ученической молодежи в современных
социокультурных условиях Украины.....* 96

НА ШЛЯХУ ДО ТОЛЕРАНТНОСТІ ТА ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИХ СКЛАДОВИХ СОЦІАЛЬНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку, вип. 2, 2011, 30–33

Сучасний виклик часу — освіта не на все життя, а освіта через все життя — актуалізує здібність особистості до взаєморозуміння, діалогу, розвитку, самовдосконалення, робить цю здібність значущою для успішної соціальної самореалізації сучасної людини.

Зауважимо, що зазначена проблема полягає у відсутності реальних умов і механізмів реалізації толерантності, її гуманістичної сутності, яка протистойть агресивності, насиллю, технократичній ідеології, які призвели на нашій планеті глобальні кризи та катастрофи.

Картина сучасного світу представлена сьогодні як інтеграційна цілісність, багатомірна, динамічна, метафорична за способом відображення відносин між людиною та світом. Безсумнівно, ставлення людини до світу включає в себе не тільки раціонально-логічну, а й емоційно-ціннісну складові. Як свідчить життєва практика останніх років, одним із найбільш продуктивних шляхів осмислення просторово-часових та сутнісних вимірів життя є гуманітарна освіта, звернена передусім до духовних можливостей людини, її морально-етичного та художньо-естетичного розвитку.

Освіта відкриває широкі можливості кожній людині для досягнення

найвищих вершин свого особистісного розвитку та саморозвитку. Оскільки гуманітарні знання спрямовані на обґрунтування, трактовку та інтерпретацію буття, саме тому вони виступають як ціннісно суттєве засвоєння та відтворення людського буття. Отже, суттєвим та значущим для гуманітарної освіти є трактування сенсу людського буття та розуміння його багатомірності.

Гуманітарна освіта формує ставлення людини до свого життя як найвищої цінності і до життя іншої людини як до зустрічі, як до події. Гуманітарна освіта спрямована на гідність інтелекту та моралі, на збереження цілісності та гармонії внутрішнього світу людини. Саме гуманітарна освіта є одним із найважливіших засобів долучення людини до духовних та загальнолюдських цінностей.

Усвідомлюючи, що життя — безперервна причетність людини до навколишнього світу, варто зазначити, що поза ним воно не може мислитись. Його здійснення можливе лише завдяки такій причетності, як множини певних зв'язків. Саме тому часто говорять про світожиттєву єдність, яка визначає різнобічний розвиток суб'єкта завдяки пізнанню, переживанню ним світу та орієнтації стосовно поведінки й діяльності в ньому [2, 16].

Поділяємо думку відомого вченого, академіка НАПН України І. Д. Бека про те, що комунікація людини зі світом у часовому діапазоні звично осмислюється у категоріях “теперішнє” і “майбутнє”. Життя людини, з одного боку, спрямоване на задоволення потреб у самозбереженні й самозабезпеченні. Вона може повністю розчинитися у турботах про ці насущні проблеми, а отже, обмежити власне життя лише теперішнім. Саме задля вдоволення згаданих спонук, тобто для особистої користі, людина все більше підкорює світ. Утилітарно спрямоване підкорення людиною довкілля призводить до того, що базовий зміст її життя зводиться загалом до вимог індивідуального самобуття. При цьому вибір людиною певного роду занять ґрунтується виключно на теперішньому переживанні. З іншого боку, природа людини, як свідомої особистості, змушує її не обмежуватися теперішнім, а й замислюватися над власним майбутнім крізь призму більш чи менш віддалених ідеалів, цілей та суспільно значущих планів стосовно життєвого шляху [2, 16, 17].

У сучасному непростому, суперечливому соціумі до загальнолюдських цінностей належать: здоров'я, цікава робота, щасливе сімейне життя, матеріально забезпечене життя, наявність хороших та вірних друзів, творчість, любов, пізнання, впевненість у собі, активна життєдіяльність, громадське визнання, свобода як незалежність у вчинках та діях, самостійність як незалежність у вчинках та судженнях, життєва мудрість, краса природи та мистецтва тощо.

Звісно, кожен вибудовує свою ієрархію цінностей самостійно, і важливо, щоб головним принципом ставлення до інших людей була саме толерантність.

Сучасна гуманітарна освіта об'єднує людей, вона є толерантною за своїм потенціалом, долає спеціалізацію, яка нерідко роз'єднує всіх. До цінностей

гуманітарної освіти цілком закономірно ми можемо віднести толерантність, здатність людини розуміти та цінувати культури різних народів та епох, вміло користуватися словом для розуміння, взаємодії та співробітництва.

Багаторічна освітня практика доводить, що гуманітарна освіта, в основі якої лежить любов до слова, розвиває в людині любов до пізнання, створює умови для формування толерантності.

У психології толерантність (лат. *tolerantia* — терпіння) — це терпіння до когось чи чого-небудь. Це установка на ліберальне, поважне ставлення і прийняття (розуміння) поведінки, переконань, національних та інших традицій і цінностей інших людей, що відрізняються від особистих. Толерантність запобігає конфліктам і встановлює взаєморозуміння між людьми [8].

Комунікативна толерантність — це характеристика ставлення особистості до людей, що показує її здатність витримувати неприємні або неприйнятні, на її думку, психічні стани, якості і вчинки партнерів під час взаємодії.

Цікавою є думка В. В. Бойка, який виокремлює такі види комунікативної толерантності:

- *ситуативна комунікативна толерантність*: вона проявляється у ставленні особистості до конкретної людини; низький рівень цієї толерантності проявляється у висловах, таких як: “Терпіти не можу цієї людини”, “Він мене draжнить”, “Мені в ньому все не подобається” і т. д.;
- *типологічна комунікативна толерантність*: проявляється у відносинах відповідного типу особистості або відповідної групи людей (представників відповідної раси, національності);
- *професійна комунікативна толерантність*: проявляється в процесі професійної діяльності (терпіння лікаря до капризів хворих, у

працівників сфери обслуговування — до клієнтів і т. д.);

- *загальна комунікативна толерантність*: це тенденція ставлення до людей в цілому, обумовлена властивостями характеру, певними принципами, рівнем психічного здоров'я; загальна комунікативна толерантність впливає на інші види комунікативної толерантності, які розглянуті вище [7].

Аналізуючи освітню практику за останні 10–20 років, дозволимо собі стверджувати, що головним в гуманітарній освіті є цінність, яка базується на людських стосунках, як безперервний зв'язок поколінь, як збереження класичних культурних сенсів та створення нових, сучасних. Зауважимо, цінності не передаються таким шляхом, як знання. Шлях засвоєння цінностей перебуває в площині емоційного досвіду, пам'яті серця тощо. Адже повнота переживань кожного моменту життя, вміння задовольнятися ним, відкривають людині багатогранність зв'язків зі світом, розвивають бажання розмірковувати про сенс життя як про найвищу цінність.

Мета гуманітарної освіти передбачає спрямованість перспектив педагогічної спільноти — створити умови для творчого, морального, рефлексивного ставлення студента до власного життя, своєї освіти, свого професійно-особистісного становлення.

У процесі навчання, спілкування, самопізнання вибудовується уява студента про сенс своєї освіти. І, звісно, саме в процесі спілкування педагога та студента, у спілкуванні студентів з культурою відбувається народження цінностей та сенсів гуманітарної освіти. Вступаючи в діалог, кожна людина не тільки формує свої цінності, своє “я”, але й через ставлення до себе інших людей пізнає в собі людину.

В історико-педагогічному контексті вищої педагогічної освіти ХХІ століття діяльність педагогів, учених та їхня

орієнтація на діалоговий стиль викладання розглядається як педагогічний факт та об'єкт сучасного науково-теоретичного осмислення.

Духовний досвід, основні моральні аспекти навчання та виховання найбільш ефективно передаються не в словах, не в поняттях, не в повчаннях, а передусім у манері поведінки, в практиці, в діях, які дозволяють займати активну позицію в будь-якому соціумі та, відповідно, приносити користь.

У сучасній освітній практиці діалогова позиція педагога, вихователя, наставника стає необхідною умовою успішного професійного становлення майбутнього фахівця і є предметом особливої педагогічної уваги.

Дослідження М. Бахтіна, В. Біблера, С. Белової, М. Бубера, Г. Буша, В. Горшкової, М. Кагана, М. Кларіна, І. Колеснікової, О. Казакової, Л. Лузиної, А. Тряпичіної дали можливість побачити і виокремити в процесі аналізу такі тенденції вивчення проблеми діалогу в освіті й обмірковувати діалог як спосіб становлення толерантності.

Тенденція перша — підвищення інтересу суспільства, філософії, науки до людини привело до актуалізації інтересу до діалогу, тому що підвищення інтересу до людини як до суб'єкта пізнання і діяльності викликає стремління до усвідомленого пізнання діалогу, володіючи пояснювальною і передбаченою силою.

Друга тенденція — інтегративні процеси в освіті значно розширили термінологічний смисл поняття “діалог”, який дав назву діалоговому стилю навчання і ввійшов у тексти педагогічних досліджень. У контексті філософії діалог — це специфічний спосіб реалізації сутності людини, всезагальне визначення гуманітарного спрямування, неподільного його початку; унікальний всеосяжний спосіб існування культури і людини в культурі, ситуація пошуку і смислу цінностей.

З позиції педагогічної науки, діалог — це обмін інформацією між учасниками процесу навчання, освітня технологія, спільна пошукова праця, спосіб роботи із змістом навчального матеріалу, це термін самого змісту предмета навчання і самого облаштування душі, мови, думки людини. Важливо відмітити, що в атмосфері діалогу виникає становлення людини, творіння цінностей її духовного життя. Таким чином, у проблематиці освіти діалог розглядається як ціль, результат і зміст освіти, спосіб пізнання дійсності і дидактико-комунікативне середовище, забезпечуючи рефлексію і самореалізацію людини.

Третя тенденція — потреба професійної і загальноосвітньої школи, гімназій та ліцеїв, інших сучасних форм навчання у діалогових формах навчання, діалоговому стилі викладання. Запровадження сучасних педагогічних технологій у вищу освіту формує потребу в педагогіці, яка володіє діалогом як необхідним, переконливим та перспективним методом.

Тенденція четверта — інтегративний підхід до вивчення діалогу зробив його “ключем”, способом становлення толерантності як поваги і прийняття культур різних народів. Діалог “відкриває” пізнання життя “як участь у діалозі” зі світом, людьми, самим собою.

П’ята тенденція пов’язана з розумінням складного впливу на внутрішній світ людини, тому що духовні цінності не можна передати шляхом пояснення, заучення, наказу, суворого контролю, зовнішнього цілепокладання. Вони формуються в житті усвідомленням життєтворчості, певним вчинком, діючим співпереживанням, відповідальним ставленням до свого покликання, “спасительным недовольством собой” (А. Ухтомський), “постоянным усилием стать человеком” (М. Мамардашвілі).

Доцільним у вихованні толерантності в процесі підготовки фахівців у

сучасних соціокультурних умовах може бути викладання варіативного курсу “Діалог в освіті як засіб становлення толерантності”, який відкриває широкі можливості для застосування сучасних освітніх технологій на лекційних та практичних заняттях. Зауважимо, засвоєння студентами сучасних освітніх технологій дає можливість активно включати в освітній процес різні інтерактивні форми взаємодії студента та викладача.

Таким чином, деякі наші теоретичні та практичні напрацювання дають підстави стверджувати, що саме гуманітарна освіта, діалогова форма навчання, звернена до духовних можливостей людини, її естетичного і художньо-естетичного розвитку є одним із найпродуктивніших шляхів досягнення просторово-часових і сутнісних вимірів життя, основою формування успішної толерантної особистості.

Література

1. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. — М., 1979.
2. Бех І. Д. Життя особистості у духовному діапазоні // Рідна школа. — К.: “Фелікс”, 2009. — Листоп. — С. 7–17.
3. Буш Г. Диалогика и творчество. — Рига, 1985.
4. Галицких Е. О. От сердца к сердцу: Мастерские ценностных ориентаций. — СПб., 2002. — С. 19, 29.
5. Гершунский Б. С. Философия образования в XXI веке. — М., 1997.
6. Мамардашвили М. Этика мышления. — М., 2000.
7. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / За ред. д-ра пед. наук, проф. З. Н. Курленд. — К.: Знання, 2007.
8. Ухтомский А. А. Доминанта души. — Рыбинск, 2000.
9. Учитель и ученик: Возможность диалога и понимания. Т. 2 / Под общ. ред. Л. И. Семиной. — М., 2002.
10. Фромм Э. Гуманистичний психоаналіз. — СПб.: Питер, 2002.